

Šešioliktą kartą akcija „Metų knygos rinkimai“ kviečia vaikus ir suaugusiuosius skaityti ir rinkti labiausiai patikusias lietuvių autorių knygas suaugusiesiems ir vaikams.

Tradiciniais tapę knygų rinkimai skatina skaitytojus domėtis šiuolaikine lietuvių literatūra ir atkreipti dėmesį į įdomiausius, ryškiausius metų kūrinius, susipažinti su autoriais ir siekia populiarinti skaitymą kaip prasmingą, įvairiapusiškai praturtinančią ir patrauklią veiklą.

Šiemet ekspertai, įvertinę knygas, išleistas nuo 2019 m. rugsėjo 1 d. iki 2020 m. rugpjūčio 31 d., pasiūlė penkių kategorijų kūrinius: vaikų, paauglių, knygų suaugusiesiems, poezijos bei publicistikos ir dokumentikos.

Vaikų ir paauglių knygas šiemet atrinko komisijos pirmininkė Eglė Baliutavičiūtė (Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Vaikų ir jaunimo literatūros departamento Tyrimų ir sklaidos skyriaus vyriausioji tyrėja), dr. Asta Skujytė-Razmienė (Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Tautosakos archyvo skyriaus jaunesnioji mokslo darbuotoja), Rita Urnėžiūtė (žurnalo „Gimtoji kalba“ vyriausioji redaktorė), Viktorija Ivanova (Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus bibliotekos vyresnioji bibliotekininkė-kultūrinės veiklos koordinatorė), Inga Gresienė (Šiuolaikinės mokyklos centro lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja, vadovėlių autorė, edukacinių programų sudarytoja).

Suaugusiųjų prozos, poezijos bei publicistikos ir dokumentikos knygų ekspertų komisiją šiemet sudarė komisijos pirmininkė Lina Buividavičiūtė (poetė, literatūros apžvalgininkė, kritikė), dr. Neringa Butnoriūtė (literatūros kritikė, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytoja), Elžbieta Banytė (mokytoja lituanistė, literatūros kritikė), dr. Jūratė Čerškutė (literatūrologė, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Šiuolaikinės literatūros skyriaus jaunesnioji mokslo darbuotoja), dr. Dainius Vaitiekūnas (Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Dokumentinio paveldo tyrimų departamento Lituanistikos skyriaus vadovas).

Už labiausiai patikusias knygas galima balsuoti iki 2021 m. vasario 18 d. interneto svetainėje metuknyga.lt, elektroniniu paštu skaitymometai@lnb.lt arba paštu, adresu: „Metų knygos rinkimams“, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Gedimino pr. 51, LT-01109 Vilnius.

Daugiausia skaitytojų balsų surinkę knygų autoriai bus apdovanoti per Vilniaus knygų mugę 2021 metų vasarį.

Akciją „Metų knygos rinkimai“ rengia Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka su

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija ir Lietuvos nacionaliniu radiju ir televizija.

Pristatome akcijos „Metų knygos rinkimai 2020“ penketukus

KNYGOS VAIKAMS

- Bakas Vainius, iliustruotoja Smirnovaitė Marija. Ką manė kamanė. Kaunas: Žalias kalnas, 2019
- Kiudulaitė Aušra. Maksas ir 92 musės. Vilnius: Tikra knyga, 2020
- Paltanavičius Seimonas, iliustruotoja Kvieskaitė Vilija. Sniego žmogelių žiema. Vilnius: Alma littera, 2019
- Vaicenavičienė Monika. Kas yra upė? Vilnius: Tikra knyga, 2019
- Vaitkutė Neringa. Neramios dienos (ciklo „Klampynių kronikos“ 2-oji dalis). Vilnius: Niekio rimto, 2020

KNYGOS PAAUGLIAMS

- Cicėnaitė Akvilina. Kad mane pamatytum. Vilnius: Alma littera, 2020
- Ganc Diana. Lota. Vilnius: Dominicus Lituanus, 2020
- Zarambaitė Ignė. Juodavandeniai. Vilnius: Niekio rimto, 2020

KNYGOS SUAUGUSIESIEMS

- Andriuškevičius Alfonsas. Nesufalsifikuotų dienoraščių fragmentai, 2002–2015. Vilnius: Apostrofa, 2020
- Kavaliauskaitė Akvilė. Kūnai. Vilnius: BALTO leidybos namai, 2020
- Kunčius Herkus. Geležinė Stalino pirštinė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2019
- Parulskis Sigitas. Dvigubo dugno keleiviai. Vilnius: Alma littera, 2019
- Radzevičiūtė Undinė. Grožio ir blogio biblioteka. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2020

POEZIJA

- Butkus Tomas S. Ežero žemė. Klaipėda: Vario burnos, 2020
- Marčėnas Aidai. Ir. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2019
- Striogaitė Enrika. Žmonės. Kaunas: Naujasis lankas, 2019
- Toleikytė Ieva. Raudonas slidus rūmas. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2020

- Užgiris Rimas. Tarp. [Vertė Marius Burokas, Dominykas Norkūnas, Edgaras Platelis]. Kaunas: Kauko laiptai, 2019

PUBLICISTIKA IR DOKUMENTIKA

- Emilijos dienoraštis, 1942–2015 m.: vienos epochos liudijimas. Vilnius: Tyto alba, 2020
- Jakaitė Karolina. Šaltojo karo kapsulė: lietuvių dizainas Londone, 1968: vieno paviljono istorija. Vilnius: Lapas, 2019
- Lunevičiūtė Gabija. Vilniaus atminties punktyrai. Vilnius: BALTO leidybos namai, 2020
- Mekai Jonas ir Adolfas. Gyvenimo lai(š)kai. [Sudarytojas Kęstutis Pikūnas]. Vilnius: Post scriptum. Littera, 2019

Akcijos „Metų knygos rinkimai 2020“ knygas pristato komisijų ekspertai

KNYGOS VAIKAMS

Bakas Vainius, iliustruotoja Smirnovaitė Marija. Ką manė kamanė. Kaunas: Žalias kalnas, 2019

„Ką manė kamanė“ – pirmoji poeto Vainiaus Bako eilėraščių knyga vaikams. Platus, bet ir atidus žvilgsnis į atpažįstamą, bet eilėraštyje vis naujai atsiveriančią, atgyjančią realybę. Kiekvienas eilėraštis tarsi kvietimas pastebėti, išžiūrėti, įsiklausyti ir pasidžiaugti, pasižavėti gamta ir namų aplinka, o gal net kelti klausimus apie visą pasaulį ir save. Kiekvienas posmas kuria savo melodiją, kalbėjimo žaismingumas sumirga netikėtomis žodžių prasmėmis, užsupa „jazminų sūpuoklėse“, mezgasi ypatingi kalbos saitai su tikrove. Poetiniame vyksme lygiomis teisėmis dalyvauja ir suaugusysis, ir vaikas, jų santykis su pasauliu panašus – eilėraščio kalbantysis smalsus ir atviras galimam įvykti stebuklui. Knygos dailininkės Marijos Smirnovaitės iliustracijos kiekviename puslapyje jautriai pasitinka ir palydi bet kokio amžiaus skaitytoją. (Inga Gresienė)

Kiudulaitė Aušra. Maksas ir 92 musės. Vilnius: Tikra knyga, 2020

Mylimiausias gatvės šuo Maksas mėgsta dūkti ir loti, bet kartais jam lyg vaikui būna nuobodu. Ir štai pirmą vasaros dieną Makso gyvenime pasirodo zyzianti musė, kitą dieną atskrenda dar viena, kol galiausiai vasaros pabaigoje Maksas turi net 92 drauges! Viena vertus, tai knyga apie draugystės universalumą, kita vertus, musės – lyg metafora vasarai ir laiko tėkmei, kai net nepastebi, kaip tos dienos susiskaičiuoja. Kiudulaitės kurtas tekstas ir iliustracijos dera tarpusavy, pasakoja spalvingą daugialypę istoriją apie šunis, muses ir, žinoma, žmones. (Viktorija Ivanova)

Paltanavičius Selemonas, iliustruotoja Kvieskaitė Vilija. Sniego žmogelių žiema. Vilnius: Alma littera, 2019

Selemonas Paltanavičius geriausiai žinomas kaip pažintinių knygų apie gamtą autorius. Šioje knygoje taip pat laukia pažintis, tik kiek neįprasta – sningant staiga pasikeičia pasaulis, vaikai lipdo sniego žmogų, jis skelbia žiemos pradžią ir tiesiog čia pat iš sniego randasi, vienas kitą lipdo maži sniego žmogeliai. Jie visą žiemą gyvens kaime ant apsnigto stogo ir iš aukštai stebės nuostabų baltą pasaulį, žavėsis juo, dainuos savo dainas, išitrauks į aplinkos įvykius, pamažu perpras pasaulio, kuriame atsidūrė, dėsnius ir žiemai baigiantis iškeliaus – pavirs mažais debesėliais. Sniego žmogeliai mieli, naivūs, smalsūs, išradingi ir labai geranoriški bei vieningi. Smagu ir gražu – tokie pagrindiniai jų žodžiai pažįstant žiemos pasaulį ir būnant jo dalimi. Apie visą šį įvairiais atspalviais baltą, be galo skaidrų ir platų pasaulį pasakoja daug matęs ir patyręs pasakotojas, bet iš tikrųjų sniego žmogelius matyti gali tik vaikai. O tokiu taip ypatingai pasaulį reginčiu vaiku pamažu gali tapti kiekvienas atidus ir atviras šios knygos skaitytojas. Sniego žmogelius pažinti ir su jais draugauti kviečia ir knygos dailininkė Vilija Kvieskaitė. (Inga Gresienė)

Vaicenavičienė Monika. Kas yra upė? [Vertėjas Dominykas Norkūnas]. Vilnius: Tikra knyga, 2019

Tai sinkretinio žanro knyga – tarsi poetinė esė jauniesiems ir ne tik skaitytojams, kurioje rasime ir daug pažintinės informacijos, prozos elementų, poetinių vaizdinių, o dėl vienas kitą papildančio ir praplečiančio vaizdo bei teksto santykio, tai ir paveikslėlių knyga. Šios knygos centre – upė, kuri it siūlo gija „išsiuvinėja pasaulį margiausiais raštais, sudygsniuoja istorijas, supina kartu įvairiausias vietas, laikus ir žmones“. Autorės iliustracijos su primityvistinės manieros prieskoniu, žemiškų, prislopintų ir net patamsintų spalvų. Šių iliustracijų pasaulis ne plastikinis, jis gaivališkas, natūralus, nenugludintas. Tai knyga mąsliams ir mąstantiems vaikams, keliantiems klausimus ir ieškantiems ilgų atsakymų, suprantantiems ar bent nujaučiantiems, kad pasaulyje beveik niekada nėra paprastų ir greitų atsakymų. Kad net, rodos, pats paprasčiausias dalykas – akmuo, medis ar upė – vertas atidesnio žvilgsnio. Verta atkreipti dėmesį, kad knyga pirmiausia buvo išleista ne Lietuvoje,

bet Švedijoje, todėl skaitome vertimą. (Eglė Baliutavičiūtė)

Vaitkutė Neringa. Neramios dienos. (Ciklo „Klampynių kronikos“ 2-oji dalis). Vilnius: Nieko rimto, 2020

Mažosios Klampynės – tai ypatinga vieta, kurioje šalia gyvena žmonės ir mitologinės būtybės, o dvyniai Agata ir Airingas bei jų sesuo Smiltė yra nepailstantys nuotykių ieškotojai, nuolat prisiverdantys košės ir kartais nuo karto drumsčiantys aplinkiniams ramybę. Antrojoje knygoje apie šį miestelį ir jo gyventojus, nuosekliai tęsiant nutrūktgalviškų istorijų liniją, pristatomos naujos būtybės, jos herojus pamoko, jog vertėtų laikytis pagarbaus atstumo, arba, atvirkščiai – parodoma, jog joms reikia žmonių pagalbos, kad galėtų rasti savo vietą pasikeitusiame pasaulyje. (Asta Skujytė-Razmienė)

KNYGOS PAAUGLIAMS

Cicėnaitė Akvilina. Kad mane pamatytum. Vilnius: Alma littera, 2020

Baigiantis 1999-iesiems visi nuščiuvę laukia pasaulio pabaigos arba naujos pradžios. Gilei pastaroji praverstų – galbūt ji susigrąžintų geriausią draugę ar pavyktų suvaidinti mokyklos spektaklyje, gal net tėtis šiek tiek pamirštų tą savo naująją šeimą ir atkreiptų dėmesį į ją, Gilę, bet svarbiausia – galbūt mama mestų treningus dėvintį Kurmį ir pagaliau atvirštų į tikrąją mamą. Artėjant Naujiesiems metams, daugėja netikėtumų, įtampa auga... Kaip visame šiame chaose būti pastebėti tu, kurie rūpi labiausiai? Pasakojimas nestokoja subtilaus humoro, charizmatiškų veikėjų ir žingsnis po žingsnio įgyjamos išminties. (Viktorija Ivanova)

Ganc Diana. Lota. Vilnius: Dominicus Lituanus, 2020

Per pusę metų Lotos pasaulis apsisuka 180 laipsnių: ji netenka mamos, tėtis, dirbantis tolimųjų reisų vairuotoju, vėl išvyksta, geriausia draugė atsiduria ligoninėje, o ir šeimos šuo, atrodo, ruošiasi į amžinosios medžioklės plotus. Svetimųjų užuojautos nepageidaujanti

mergaitė nusprendžia – ji nebeis į mokyklą. Tačiau knygos ir namų sienos negali teikti amžino prieglobsčio nuo supančio pasaulio, kaip ir gedulo bei artumo alkio negali užkimšti paskubomis perkamos kepyklėlės bandelės ir duona. Tačiau ar Lota ryšis vėl išmokti pasitikėti pasauliu? (Asta Skujytė-Razmienė)

Zarambaitė Ignė. Juodavandeniai. Vilnius: Nieko rimto, 2020

Intrigos, pavojingi paauglių žaidimai, meilė ir neapykanta, mistikos elementai ir noras pakeisti savo gyvenimą 180 laipsnių susipina pirmojoje jaunos rašytojos Ignės Zarambaitės apysakoje paaugliams „Juodavandeniai“. Istorijos centre – šešiolikmetė Ana, po kelerių metų grįžusi gyventi ten, iš kur kadaise su mama pabėgo. Vaikystėje iš viršsvorio turinčios mergaitės bendramoksliai tyčioji ir engė, tačiau dabar jos nebeatpažįsta – ji ne tik pasikeitė išoriškai, bet ir pakeitė pavardę. Tik ar įmanoma grįžus į gimtąjį miestelį pradėti gyvenimą iš naujo? Ar praeities šešėliai nepasivys? Ana mėgina, ji susidraugauja su tais, kurie ją engė, stengiasi būti mėgstama ir populiari. Bet po vieno vakarėlio, pasibaigusio bendraklasės mirtimi, jai ir visiems naujesiems draugams tenka perkratyti sąžinę ir išsiaiškinti tiesą apie tai, kas įvyko, apie tai, kokia trapi ir melais apipinta buvo jų draugystė. (Eglė Baliutavičiūtė)

SUAUGUSIŲJŲ PROZA

Andriuškevičius Alfonsas. Nesufalsifikuotų dienoraščių fragmentai, 2002-2015. Vilnius: Apostrofa, 2020

Penkioliktoji poeto, eseisto, vertėjo, dailės kritiko Alfonso Andriuškevičiaus knyga, kurioje nesufalsifikuotų dienoraščių fragmentais skaitytojui pateikiami išplėstieji lapai iš sudegintų 2002-2015 metais autoriaus rašytų dienoraščių. Falsifikavimo dėmuo Andriuškevičiaus kūryboje iškyla ne pirmą kartą – 2017 metais publikuota esė rinktinė „Sufalsifikuoti dienoraščiai“. Trapią ribą tarp sufalsifikuoto ir nesufalsifikuoto dienoraščio – kiek jis apskritai gali būti tikras ir visiškai išvengęs fiktyvumo – žymi skirtumas tarp tikro dienoraščio įrašo ir kuriamo teksto. „Nesufalsifikuotų dienoraščių fragmentai“ yra ne

fikcijos, o gyvenimo, ne prozos (nors jos ir netrūksta), o poezijos pusėje. Tai Andriuškevičiaus skaitymo dienoraštis, vaizdų archyvas, gamtos kalendorius, nuolatinės rašymo ir rašto refleksijos, kasdienybė su savo rutina ir paprastumu bei juos sutrikdančiais išorinio gyvenimo įvykiais. Pats autorius skaitytoją meldžia „skaityti po truputį iš įvairių vietų“, vis tik du paskutinius plusinius tekstus – atsiminimus apie Sigitą Gedą ir kūrybos manifestą „Flirtas su idėjomis“ derėtų perskaityti vienu ypu. (Jūratė Čerškutė)

Kavaliauskaitė Akvilė. Kūnai. Vilnius: BALTO leidybos namai, 2020

Novelių knygoje „Kūnai“ Akvilė Kavaliauskaitė apčiuopia pulsą, kuriuo gyvena amžinai skubantys, migraciją prisijaukinę, savęs, įvairovės ir prasmės ieškantys žmonės. Jos akiratyje – suglobalėjęs pasaulis, kurį į priekį veda gerovės, sėkmės ir neišsemiamų galimybių siekis. Tai viena iš nedaugelio knygų, kurioje pakankamai tiksliai ir aktualiai atsiskleidžia po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo brendusios jaunosios kartos laikysenos, mąstysenos. Kavaliauskaitės proza pasižymi geru kompozicijos pojūčiu, lakoniškos frazės smūgiu ir išmone. Puikiai pažindama savo adresatą, šiuolaikybėje neprapuolusį skaitytoją, autorė išvelgia žmogiškas silpnybes ir stiprybes, leidžia suprasti – daug kas šiandien priklauso ne nuo mistinės lemties, bet nuo savąjį gyvenimą keičiančio žmogaus veiksmų. (Neringa Butnoriūtė)

Kunčius Herkus. Geležinė Stalino pirštinė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2019

Herkus Kunčius vėl imasi istorinės atminties temos ir vėl bando per savo subtiliai ironišką vaizduotę perkošti realaus istorinio asmens gyvenimą. Šįkart dėmesio centre – Stalino budelis Nikolajus (Kolia) Ježovas, matytas anksčiau pasirodžiusioje Kunčiaus dramoje „Neužauga iš Veiverių“. Pasakojama chronologiškai nuo pat Ježovo priešistorės – jo tėvų ir senelių – iki mirties Lubiankos kalėjime Maskvoje, kur budelis galų gale tapo jį iškėlusios sistemos auka. Kaip ir dera, čia šmėkšteli ir Leninas, ir Stalinas, ir Dzeržinskis, ir Kapsukas, nors jie visi, įskaitant patį Ježovą, labiau primena farso (o kas sako, kad dalis jų kurtos sistemos nebuvo farsas) dalyvius. Postmodernus, kibirkščiuojantis pasakojimas, kuriame netrūksta nei tiksliai atkurtos aplinkos ir ilgesio sovietizmui demaskavimo, nei sveiko humoro. (Elžbieta Banytė)

Parulskis Sigitas. Dvigubo dugno keleiviai. Vilnius: Alma littera, 2019

Sigito Parulskio smulkiosios prozos ir meninių fotografijų knyga – ironiška ir stilistiškai nepriekaištinga autofikcija, pasižyminti meistriškai sukurtomis jungtimis tarp vaizdo ir žodžio, poezijos ir prozos, esė ir novelės... Pasakotojui, kuris kartu yra ir savo paties

pasakojamų istorijų su netikėta pabaiga veikėjas, būdingas nepaprastas jautrumas ir pastabumas, kritiškumas ir sąžiningumas, ypatingas humoro jausmas ir intelektualumas, platus kultūrinis akiratis. Dėl šių savybių jis geba pateikti originalių šiuolaikinio gyvenimo Lietuvoje ir už jos ribų išvalgų, dabartyje išvelgti antikinių, biblinių ir kitokių kultūrinių aliuzijų, o atskiroje buities detalėje – universalumo matmenį. (Dainius Vaitiekūnas)

Radzevičiūtė Undinė. Grožio ir blogio biblioteka. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2020

Su erudicija ir išmone parašytas Undinės Radzevičiūtės romanas įprasmina knygoje „Baden Badeno nebus“ jau aprašytą dendį Walterį Schulzą, gyvenantį Veimaro laikų Berlyne, kur romantinį įkvėpimą nustelbia kokaino sukeltos haliucinacijos, o „faustišką“ susitarimą parduoti sielą įmanoma paversti finansiniu pasiūlymu nupirkti odą. „Grožio ir blogio biblioteka“ dar kartą atskleidžia, kad Radzevičiūtė – stilinga ir gabi provokatorė, valdanti grožį ir „anomalijas“, o taip pat primena, kad gero romano varikliu gali būti charakteringas veikėjas ir jo mąstymo būdas. Šiame romane puikiai dera detektyvinis siužetas bei estetikos ir moralės klausimus aprėpiantis idėjų planas. (Neringa Butnoriūtė)

POEZIJA

Butkus Tomas S. Ežero žemė. Vilnius: Vario burnos, 2020

„Eilėraščių ir poemų romanas“, pranešama ant viršelio, o šiaip – logiškai ir vientisai, kryptingai sudaryta eilėraščių rinktinė, kur Tomas S. Butkus, architektas, poetas ir leidėjas, „vario burnų“ įkūrėjas, sudėjo savo geriausius tekstus, pakeitęs tai, kas netinka šios knygos koncepcijai, kai ką visiškai perrašęs, o kai ką tiesiog sukūręs naujai. Tai – autoriaus kūrybinį gyvenimą apibendrinantis veikalas, monumentalus tiek turiniu, tiek forma, struktūruotas ir iliustruotas taip preciziškai, kad simetriją ir struktūras mėgstančiam skaitytojui per nugarą net bėgioja šiurpuliai: knygoje 169 eilėraščiai (13 skyrių po 13 tekstų), 360 puslapių, tiražas – irgi 360 egzempliorių. Čia tilpo daug: istorinės ir asmeninės fotografijos, manifestas apie

poeto ir valstybės ryšį, eksperimentinė poezija, ilgi prozą primenantys tekstai, net naudojimo instrukcija skaitytojui, egzistencinės duobės ir pakilimai, prisiminimai ir bandymas rasti amžinybės orientyrus, mąstymas ir bandymas pajusti kalbos kampus. (Elžbieta Banytė)

Marčėnas Aidas. Ir. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2019

Aido Marčėno nauja eilėraščių knyga – grakšti, įvairiais kalbos atspalviais žaidžianti poezija apie poeziją, apie poetinių ženklų ir įkvėpimo ieškojimą šiuolaikiniame gana proziškos kasdienybės kupiname gyvenime. Ji atveria įstabų poetinio pasaulio kūrimo veiksmą, įtraukdama skaitytoją į bičiulišką dialogą ar suokalbį, savotiškai guodžianti jį – skatindama iš naujo pajusti didelę poetinės kalbos galią, kuri visada ir visur šalia, niekur nedingo. Tai pagrindžia nuorodos į kitų poetų tekstus, kurie naujai aktualizuojami. Pastebima drąsi poetinė poezijos ir paties poeto bei žmogaus vietos visuomenėje ir kultūros istorijoje refleksija, poeto kritiškumas tiek sau, tiek ir savo laikmečiui, o eilėraščiuose pasitaikanti visuomeninė kritika neatsiejama nuo tiesaus šiuolaikinio šalies visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo aktualijų apsvarstymo. (Dainius Vaitiekūnas)

Striogaitė Enrika. Žmonės. Kaunas: Naujasis lankas, 2019

„Žmonės“ – trečioji poetės, žurnalistės, dokumentinių filmų kūrėjos Enrikos Striogaitės knyga, pasirodžiusi po 14 metų pertraukos. Juntama autorės poetinė branda, nugludintas stilius, puiki kalbos pajauta, raiška, adekvati nagrinėjamos temoms. „Žmonių“ unikalumas – dėmesys socialinėms temoms, „didelių mažųjų žmonių“ problemoms ir gyvenimams. Striogaitės knygoje jautriai ir pagarbiai liudijami skirtingi žmonių likimai, o netikėtos asociacijos atskleidžia gyvenimų persipynimus, kurie kuria ir sustiprina knygos vientisumą. Ir nors eilėraščių subjektai užklausia, kodėl apie juos rašoma, nes „nėra niekuo ypatingi“, Striogaitės poezija atsako – mažo žmogaus gyvenimo įtikrovinimas, išpažinimas, lūkesčiai ir nusivylimai yra reikšmingi. Eilėraščio dėmesio centre atsiduria detalės ir žmonės: prarastas mylimasis, niekad nedėvėtus kūdikio drabužėlius renkanti moteris, girtuokliai, prašantys išmaldos ir meistraujantys eilėraščius, po prievartos gimęs sūnus, mirusią mamą iki duobės nešantis ant rankų, išdavystę patyrusios mylimosios, vis dar geidžiančios su išdavusiuoju „sugulti vienoje kapo duobėje“, labdaros valgykloje ragaujami pirmųjų bendrų Kalėdų pietūs. Tai paveiki, originali socialinė poezija, kurios lietuvių poezijos laukui tikrai trūko. (Lina Buividavičiūtė)

Toleikytė Ieva. Raudonas slidus rūmas. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2020

Ieva Toleikytė – kultūros erdvėje jau gerai pažįstamas vardas. Ji yra puiki vertėja (verčia iš danų kalbos) ir stipri prozininkė. 2009 metais debiutinė šios autorės prozos knyga „Garstyčių namas“ laimėjo „Pirmosios knygos“ konkursą, buvo pastebėta ir vertinama, taip pat pateko į kūrybiškiausių lietuvių autorių knygų dvyliktuką. Ievos Toleikytės poetinis debiutas – Metų knygos rinkimuose dalyvaujanti knyga „Raudonas slidus rūmas“ – išsiskiria originalia tematika ir raiška, itin plačiais ir savitai naudojamais kalbiniais registras. Ypatingas šios autorės poezijos bruožas – kitoniško, įdomaus ir įvairaus santykio su gamta steigimas: subtilus, niuansuotas pusiausvyros tarp gyvasties, vešėjimo, augimo ir irimo, nyksmo pajautimas. Eilėraščiuose šalia alsuoja tvermė ir puvėsiai, gyvastingumas ir štilis, esatis, tarpstanti mirties prieigose. Steigiamas smalsaujančio vaiko archetipas, savistaba einanti koja kojon su pasaulio stebėjimu. Lyrinis subjektas (norisi rašyti subjektė) leidžia sau patirti visą su gamtos keistyste, atšiaurumu, svetimybe ir artumu susijusį jausmų, išvalgų spektrą. „Raudonas slidus rūmas“ – tai aktuali poezija, svarstanti, skatinanti kelti klausimus apie antropoceną, žmogaus įtaką ekologijai, jo santykį su įvairiomis gyvybės formomis. Atviras, skvarbus, autentiškas autorės žvilgsnis į mūsų kūnų, gyvosios gamtos paslaptis. (Lina Buividavičiūtė)

Uzgis Rimas. Tarp. [Vertė Marius Burokas, Dominykas Norkūnas, Edgaras Platelis]. Kaunas: Kauko laiptai, 2019

Autoriaus pavardė ant knygos viršelio – Uzgis, nors senasis, pirmykštis jos variantas – Užgis. Tai geriausiai iliustruoja ir autoriaus, ir rinkinio tapatybę: „anglų kalba – jo namai“ (p. 8), bet tėvai gimę „Vilniuje, Vilna, Wilno“ (p. 7). Tarpinis būvis – o kurgi gimę ir kuria kalba kalbėjo R. Uz(ž)girio poetiniai tėvai? – rinkinyje skleidžiasi ir išraiškingu verlibru, talentingai perteiktu vertėjų Mariaus Buroko, Dominyko Norkūno bei Edgardo Platelio, ir temų, vaizdinių bei struktūros lygmenimis. Čia esama tarp Lietuvos ir Amerikos, tarp Vilniaus ir kitų miestų, tarp autoriaus ir teksto, tarp žodžio ir buvimo. Matyt, dėl to ir namų Lietuvoje pojūtis nenusaldintas, nepersunktas melancholiško dūsavimo: namus, kaip ir save, verta priimti tokius, kokie jie yra – netobulus, bet be galo svarbius ir nuolat teikiančius erdvės tiek mąstymui, tiek poezijai. (Elžbieta Banytė)

PUBLICISTIKA IR DOKUMENTIKA

Emilija. Emilijos dienoraštis, 1942-2015 m.: vienos epochos liudijimas. [su Mindaugo Nastaravičiaus išanga]. Vilnius: Tyto alba, 2020

Mokytojos Emilijos daug metų rašytas dienoraštis, kuris aprėpia ilgą ir sudėtingą laikotarpį, gali būti skaitomas ne tik kaip tą laikotarpį liudijantis dokumentas, bet ir kaip gyvas, įtraukiantis pasakojimas apie žmogaus išgyvenimus. Dienoraščių autorė stengiasi būti sau pačiai iki galo atvira, nemeluoti ir nieko nepagražinti, išsiklaudyti į save, atidžiai fiksuoti savo momentines būsenas ir nuotaikas. Šiame pasakojime daug autentiškai išreikštos aistros ir meilės gyvenimui su visomis jo apraiškomis – ir džiaugsmiais, ir nerimu. Visus jo išmėginimus autorė priima su dideliu stoisumu, dienoraštyje apmaldomi ir patys stipriausi išgyvenimai. Ją gelbsti labai racionalus galvojimas, sveika nuovoka ir aiškus žvilgsnis į save pačią ir kitus. Šis dienoraštis yra iškalingas aistrų ir gyvenimo laikinumo egzistencinis dokumentas, kurį parašė šviesus kultūros žmogus. (Dainius Vaitiekūnas)

Jakaitė Karolina. Šaltojo karo kapsulė: lietuvių dizainas Londone, 1968: vieno paviljono istorija. Vilnius: Lapas, 2019

Šioje studijoje pristatomas dizaino istorikės Karolinos Jakaitės tyrimas prasidėjo nuo tyrėjos akį patraukusios opartinės rūtos šakelės – Vaidilutės Grušėckaitės sukurto ženklo, apie kurį 2008 metais klausiamas grafikas ir dizaineris Kęstutis Gvalda ištarė „Buvo kažkokia paroda Londone“. Pradėjusi domėtis ir tyrinėti, Jakaitė rekonstravo 1968 metų rugpjūtį Londono *Earls Court* parodų centre vykusios Sovietų Sąjungos pramonės ir prekybos parodos istoriją, visą dėmesį sutelkdama į Lietuvos paviljoną, kurio ekspozicijos koncepciją ir dizainą kūrė Tadas Baginskas, svarbiausias Jakaitės tyrimo herojus ir informantas. Gausiai tiek archyvine medžiaga, tiek 1968 metų Londono kasdienybę išsaugojusiomis Baginsko nuotraukomis iliustruota Jakaitės studija pagavia kalba ir smalsumą žadinančiomis istorijomis pasakoja, kas ir kaip buvo pristatoma parodoje, kokiais objektais ir produkcija buvo kuriamas tuometės sovietinės Lietuvos reprezentacinis vaizdas ir kokius laisvojo pasaulio vaizdinius

išvydo tuometės parodos kūrėjai. (Jūratė Čerškutė)

Lunevičiūtė Gabija. Vilniaus atminties punktyrai. Vilnius: BALTO leidybos namai, 2020

Ši Gabijos Lunevičiūtės knyga atkreipia dėmesį ne tik į dvylika Vilniaus rajonų, bet ir leidžia išgirsti senųjų jų gyventojų balsus. Daugelį iš jų pavadintume miestiečio orumą išlaikiusiais inteligentais, tarpukario Lietuvos šviesuomenės palikuonimis, prisiliečiama ir prie daugiataučio miesto gyventojų išgyvenimų. Atidžiai parengtuose „Vilniaus atminties punktyruose“ dvylika subjektyvių istorijų neužgožia objektyvių faktų, leidžia pažinti, kaip keitėsi geopolitinė, urbanistinė Vilniaus padėtis, o taip pat kaip punktyriškai susikerta didieji įvykiai ir mažosios vilniečių trajektorijos. (Neringa Butnoriūtė)

Mekai Jonas ir Adolfas. Gyvenimo lai(š)kai. [sudarytojas Kęstutis Pikūnas]. Vilnius: Post scriptum. Littera, 2019

Tai graži – skaitytojo estetinį pasitenkinimą ir smalsumą pamaloninanti knyga, kurios puslapius reikia susipjaustyti tam, kad būtų galima perskaityti garsųjų brolių Mekų, Jono ir Adolfo, laiškus, siųstus iš Amerikos savo mamai Elžbietai Mekienei į Semeniškių kaimą, Buginių paštą, Biržų rajoną, Lietuvos Tarybų socialistinę respubliką. Gaila, kad korespondencija vienakryptė, bet motinos atsakymus broliams ir žinias iš tėviškės galima numanyti skaitant vėlesnius laiškus. Mekų epistoliarika, apimanti 1957–1995 metus, praktiškai visą Šaltąjį karą, nėra tik šeimos, perskirtos Antrojo pasaulinio karo ir skiriamos vandenyno, naujienų apykaita. Tai dviejų skirtingų pasaulių – laisvojo ir okupuotojo, Vakarų ir Rytų, kapitalizmo ir komunizmo sankirta, kurioje ryškėja Mekų gyvenimo Amerikoje kasdienybė, kūrybiniai nusiteikimai, planai ir kūrybinio kelio trajektorija. Kaip ir nurodo pavadinimo dviprasmybė – tai ir laiškai, ir juose bei juos palydinčiose gausiose nuotraukose fiksuojami laikai, kurių rašytinė dokumentacija dar kartą į mūsų kultūros lauką grąžina ne tik puikiai žinomą filmininką Joną Meką, bet ir Lietuvoje dar neatrastą jo jaunesnį brolių kino kūrėją ir režisierių Adolfą Meką, kuriam šiemet, rugsėjo 30-ąją būtų suėję 95-eri. (Jūratė Čerškutė)

